

вытожванняў — падвесак. А сярод знаходак XII — XIII ст. быў каменны тыгель для вытворчасці манетападобных і трапецападобных падвесак, а таксама крыжыкаў.

Пры раскопках былі знойдзены ўпрыгожанні са шкла — пацеркі, рознакаляровыя бранзалеты. А залатая ажурная падерка з Лукомля захоўваецца ў Нацыянальным музеі ў Мінску.

Шмат знаходак у Лукомлі адносяцца да розных відаў узбраення бліжняга бою — наканечнікі коп'яў і суліц, булавы, сякеры, у тым ліку шмат каменных.

Знойдзеныя пры раскопках Лукомля, курганоў рэчы, а таксама скарбы кучычных манет. IX — X стст., адзінкавыя знаходкі дынарыяў канца X — XI стст., абломкі фаянсавага посуду іранскага паходжання сведчаць аб існаванні гандлёвых сувязей нашых продкаў з іншымі краінамі свету.

Дэкаратыўнае мастацтва ўсходніх славян IX — X стст. адлюстроўвала ключніцкія магічныя ўяўленні.

Элементы старажытных вераванняў захаваліся ва ўзорах ювелірных вырабаў у наступныя стагоддзі, нягледзячы на распаўсюджанне хрысціянства. Адсюль зразумела, чаму вырабы X — XI стст. з гарадоў блізка да ўпрыгожванняў, знойдзеных у раскопках вяскоўных курганоў язычніцкіх часоў. Аб гэтым сведчаць знойдзеныя пры раскопках у Лукомлі стылізаваныя фігуркі жывёл, т. зв. «канькі». На арнаменціраванай касцяной пласціне, знойдзенай у Лукомлі, былі выгравіраваны выявы зяроў.

Раскопкі ў Лукомлі папоўнілі калекцыю старажытных шахмат. Была знойдзена шахматная фігура ў выглядзе сядзячага чалавека са скрыжаванымі на грудзях рукамі. Сама знаходка шахмат — пацвярджэнне высокага ўзроўню культуры старажытнага насельніцтва Лукомля.

Самыя малыя памеры гарадзішча ў Лукомлі — 0,25 га. Але адносна вялікая плошча пасада 13—15 га і характар

знаходак, выяўленых пры раскопках, дазволілі Г. В. Штыхаву зрабіць выснову, што гэты старажытны населены пункт належаў да ліку тагачасных гарадоў. Горад Лукомль у XI — XIII стст. прадаўжаў заставацца цэнтрам адміністрацыйнага кіравання гістарычнай воласці.

У «Спісе рускіх гарадоў далёкіх і блізкіх», складзеных прыкладна ў 1390-я гады, Лукомль упамінаецца ў ліку літоўскіх гарадоў.

Захаваліся звесткі пра заснаванне ў Лукомлі ў канцы XIV ст. манастыра і будаўніцтва царквы. Манастыр пад назвай «Жыдическаго-Николаевского» быў раней у Луцку (Вальнін). У 1393 г. тут узнік дамініканскі манастыр. Усхваляваныя манахі Жыдзічаскага манастыра перасяліліся ў Лукомль і заснавалі другі Мікалаеўскі манастыр. Царкоўны твор, які захаваўся ў рукапісе XVI ст., тлумачыць прычыны перасялення манахаў з Вальнін менавіта ў Лукомль. У ім распавядаецца аб цудах Мікалая Жыдзічаскага, яўленых у Лукомлі ў 1392 г. «при князе Витовте Кестутьевиче». У 1397 г. тут пры манастыры была пабудавана царква святога Міколы «у ледніка, на горке».

У канцы XVI ст. у Лукомлі існаваў кляштар.

У 1715 г. князь Лукомскі здрадзіў праваслаўю. Фанатычны, як усе рэнегаты, ён адабраў Жыдзічаска-Мікалаеўскі манастыр у праваслаўных і аддаў яго уніятам. Манастыр як каталіцкі праіснаваў да 1831 г.

Лукомскі замак быў зруйнаваны ў XVI ст. у гады Лівонскай вайны. На маляўнічым беразе р. Лукомкі захавалася толькі гарадзішча былога старажытнага Лукомскага замка.

Н. Кіндзьева

Князі Лукомскія

Найстаражытнейшы княжацкі род на Беларусі, шэраг вядомых постацей якога аказвалі прыкметны ўплыў на дзяр-